

quando affert materiam, quae aut ex se mortale peccatum sit, aut in qua timeri debeat, ne forte homo ille subjective graviter peccaverit.

Absolutio quidem semper danda est *sub conditione*; attamen etiam praemitti debet instructio de necessariis actibus, qui ope confessarii ejusque auxilio a poenitente eliciantur.

## § 4.

*De surdis et mutis.*

484 1. De integritate confessionis a talibus hominibus exigendae vide, quae supra dicta sunt n. 328. E scripto scilicet confiteri, non est res certae obligationis, at sane esse potest consilii. Signis autem mutos, quantum fieri possit, confessionem complere debere, habes ibidem l. c.

2. Istorum hominum curam parochus eatenus majorem gerere debet, ut eos instruendos curet, ut ex seipsis satis praeparati ad confessionem accedere assuescant; atque locum separatim illis destinet, ubi libere cum iis agi queat, quoniam in ipso confessionali sine sigilli violatione ejusve periculo non omnia possunt tractari.

3. Si quis surdus idemque mutus est, certe temporibus nostris satis instrui potest. Curari autem debet, ut ab eo instruatur, qui eum etiam christianam doctrinam doceat, atque bene instituat in actibus fidei, spei, caritatis, doloris et propositi eliciendis, idque ex propriis uniuscujusque actus motivis formalibus; neque solis libris precatoriis hac in re fidendum est, quum reperiantur in iis formulae, quae ne essentialia quidem motivum necessarium actuum contineant.

De confessionis autem integritate hominis surdi ejusdemque muti confessarius utique sollicitus esse non debet. Agat, quantum fieri potest, signis; aut, si poenitens vult, scripto: verum observa, confessarium non obligari, ut scripto faciat interrogationes atque ita extorqueat responsa; id enim odiosum est poenitenti, neque ipse poenitens ad responsa scripto danda, quibus compleat suam confessionem, tenetur.

*Articulus II.*

De agendi ratione cum iis, in quibus difficultas est judicandi de sufficienti dispositione morali.

485 Magnum negotium facessunt confessario poenitentes occasionarii, et consuetudinarii recidivi: quum, ut supra jam dictum est, non raro contra eorum sinceram atque firmam voluntatem prudens praejudicium oriri possit.

Quare hic fusius explicandum assumpsi, quomodo cum hujusmodi hominibus agi debeat. Primum exponam doctrinam de occasione, et quaenam sit obligatio eam auferendi; dein quaenam ratio habenda sit consuetudinis et relapsus; demum breves regulas subtexam, quae aliquam practicam agendi normam subministrent.

## § 1.

*De occasione peccandi.*

Praenotanda:

1. Occasio peccandi in genere est quaedam circumstantia homini extrinsecus adjacens, quae eum alliciat et pertrahat ad peccatum.

2. Occasio dicitur aut *remota* aut *proxima*, prout periculum labendi leve est, aut grave et instans: proxima dicitur *absolute proxima*, si pro omnibus hominibus communiter hoc periculum exstat, *relative proxima*, si pro certo homine, accedente peculiari dispositione, illud periculum adest.

Porro proximam esse occasionem, colligitur 1. ex tristi experientia lapsus, si nimirum homo, quando versabatur in illis circumstantiis plerumque aut saltem satis frequenter re ipsa peccavit: si autem notabiliter rarius peccavit, quam victor mansit, occasio ex lapsuum experientia proxima dici nequit: cf. Reuter *Neoconf.* n. 168; 2. colligitur ex vehementi tentatione, cui homo in illis circumstantiis exponitur; nam etsi lapsus nondum accidit, tamen vehementem tentationem *temere* subire nunquam non secum fert grave omnino labendi periculum: quod *ex dogmate* plane constat.

3. Occasio dicitur continua seu *in esse* aut non-continua (*non in esse*), prout circumstantia illa alliciens hominem habitualiter comitatur, ut persona in eadem domo habitans, turpis statua, quam dominus definet etc.; aut tum tandem homini adjacet, quando sese in haec vel illa adjuncta ingerit, ut sunt v. g. cauponae frequentatio et similia.

4. Occasio dicitur *libera* aut *necessaria*, prout homo, si vult, eam remove sive omittere moraliter potest, aut hoc non potest. Non posse dicitur etiam ille, qui sine incommodo *magno* notabilive damno eam occasionem vitare nequit, e. g. alioqui subiturus infamiam, gravem penuriam etc. — Si vero leve est damnum vel incommodum, occasio debet dici libera.

Quibus notatis, haec statuenda sunt principia:

I. Occasio proxima libera peccandi graviter, sive absolute sive 486 relative proxima, omnino vitari debet, ita ut ipsam libere sustinere sive adire jam sit peccatum mortale.

II. Occasionem proximam necessariam vitare seu auferre, non absoluta quidem obligatio est; at obligatio gravis est disjunctiva, sc. aut opportunis remediis eam reddendi remotam, aut eam, quacunque difficultate spreta, auferendi.

III. Occasionem remotam non auferre, etsi specialis causa eam subeundi non adsit, ex se grave peccatum non est, modo maneat occasio *remota*, atque voluntas determinata sit ad repellendam tentationem, si qua oriatur. Verum quo majus est periculum intra ipsos fines remotae occasionis, eo gravius est etiam peccatum veniale, quod ille committit, qui sine causa istud subit periculum: accedente autem ratione plus minusve gravi, omne peccatum abest, modo, ut dixi, voluntas firma persistat non peccandi.



IV. Si de periculo venialiter peccandi agitur, etiam illud temere subire, peccatum veniale est: at si illud, unde periculum oritur, actio in se honesta et utilis est, ex hac ipsa bonitate ratio sufficiens agendi habetur, ita ut illud aliquale periculum non debeamus attendere, sed potius remediis adhibitis nos ipsos praemunire; aliter enim innumerae actiones utiles metu peccandi impedirentur, quod non tam hominis cauti et timorati, quam pusillanimis est. Inutilia autem, quae jam ex se sine aliquo peccato fieri vix possunt, etiam multo magis propterea declinare, quod incitamenta ad alia venialia peccata esse possint, hominis vere prudentis et suae perfectionis cupidi est.

<sup>457</sup> **Uberior explicatio.** Nota ad I. 1. Itaque absolvi nequit, qui non vult auferre seu vitare occasionem proximam liberam, in qua jam graviter peccavit, aut eum mox graviter peccaturum esse praevideatur. Imo si est occasio continua, plerumque nullatenus absolvi debet, qui eam nondum removet. Cf. quae supra dicta sunt „*de sententia ferenda*“<sup>1</sup> n. 430.

2. Neque in libera occasione proxima id admitti potest, ut poenitens remediis adhibitis eam remotam reddere conetur. Temeritas enim summa est, divino auxilio fidere in illis circumstantiis, in quibus divina lex fugam praecipiat. Eccl<sup>1</sup> 3, 27: „Qui amat periculum, in illo peribit.“

3. Neque facilius credendum est homini occasionario praetendenti, sibi nimis grave esse gravisque damni causam, occasionem a se dimittere. Praetendunt enim aut imaginantur ipsi sibi damnum et difficultatem, aut graviorem quam re ipsa est, ubi tantum affectus ad peccatum obstat: quare prudenter omnino inquirere debet confessarius in causas et circumstantias.

<sup>438</sup> Ad II. 1. Difficile est dicere, quando adhuc permitti possit, ut propter veram difficultatem vitandi occasionem occasionarius potius remediis conetur periculum peccandi remotum facere, quam deserat occasionem; quando, maxime post iteratum lapsum, tandem separatio praecipienda sit.

Quod prudentiae confessarii est relinquendum. Generalis autem regula haec est, ut non sit imponenda *absolute et determinate* separatio,

<sup>1</sup> Ita etiam S. Carol. Borrom., S. Alph., S. Franc. Xav., S. Thom. a Villanova, qui in tractando foro poenitentiali eximie versati erant: cf. Reuter *Neoconf.* n. 173, qui recte notat: „per se absolvendus non est concubinarium, nisi concubinam dimiserit a se, quamvis ploret et promittat, se, ubi domum redierit, statim dimissurum, maxime si id alias promisit et fidem fefellit. . . Firmiter tenendum, vix, aut ne vix unum, qui mulierculae cohabitanti aliquoties mortifere adhaeserit, licet res turpis nondum abierit in consuetudinem, . . . emendandum, nisi per separationem; quia peccati et delectationis memoria, objecti praesentia, propensio in talia sensim cor ejusmodi hominis emolliunt“.

Habes theses damnatas ab Alex. VII. 41.: „Non est obligandus concubinarium ad ejiciendam concubinam, si haec nimis utilis esset ad obletamentum concubinarium, vulgo regalo, dum deficiente illa, nimis aegre ageret vitam, et aliae epulae taedio magno concubinarium afficerent, et alia famula nimis difficile inveniretur“; ab Innoc. XI. 62.: „Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.“

si hanc instituere notabiliter difficilius est, quam, manente occasione, per media adhibita peccatum vitare.

2. At in hac re vitanda sunt ex utraque parte extrema. Nimirum in quibusdam peccatis, maxime si relapsus pluries secutus est, valde difficile erit per media adhibita victorem in tentatione evadere, aut etiam, manente occasione, remedia efficacia adhibere: praecipue quum labor ille pugnandi fere continuus sit. Quare quod in se difficilius videtur, facilius tamen una vice perficitur. — Ex altera autem parte dici debet, *gravissimum* damnum, ut jacturam vitae, omniumve bonorum etc., subeundum imprudenter imponi absolute, quum nemo sit, qui, si modo velit, non possit cum divina gratia remedia adhibere etiam efficacia, faciliora tamen, quam gravissima damna ista.

Quare si tanta incommoda cum occasionis fuga conjunguntur, serio quidem poenitenti dicendum est, eum aut unum aut alterum prorsus facere debere, i. e. aut tandem remedia (*assignanda*) fidelius et constantius adhibere, aut etiam cum maximo incommodo peccati periculum a se amovere: prius tamen cum divina gratia in sua esse potestate. Si quis vero poenitens heroica voluntate potius summum aliarum rerum discrimen subire vult, quam in periculo manere, quod ut efficaciter superet, ex tristi experientia rationabiliter timet, nequaquam retrahi debet: nisi forte cum suo damno damnum etiam alienum conjungatur.

Ad III. 1. Aliquando fieri potest, ut praevideatur, id quod nunc <sup>489</sup> adhuc remotum periculum sit, brevi evasurum esse grave seu proximum: quare tunc confessarii est ejusmodi occasionem praecidere eamque poenitenti prohibere, ne sc. brevi in grave peccatum formale labatur.

2. E contrario, si *valde remotum* est certi alicujus peccati periculum, et insuper firma voluntas non peccandi, non videtur ex solo isto periculo etiam sine causa assumpto illa species virtutum laedi, contra quam peccatum istud impingit: secus, si periculum, etsi non proximum, — tunc enim certissimum est, contrariam illam virtutem laedi — tamen aliquatenus notabile (cf. n. 486 III) sine causa subitur.

Ad IV. Quod supra princip. IV. dictum est, intellige non de iis peccatis venialibus, quae proxime disponunt ad mortalia, — de illis enim valet, quod modo (ad III. 1) dixi — sed de iis, quae leviora sunt et certo venialia tantum manent.

## § 2.

*De consuetudine et relapsu.*

1. Consuetudinarius ille dicitur, qui frequentiam in certo genere <sup>490</sup> peccandi habitum seu pravam inclinationem eorum peccatorum committendorum contraxit.

2. Quanquam vero frequentia ejusmodi habitus contractus esse censetur, accurate definiri non potest. Sine dubio pro consuetudinario haberi debet, qui per notabile tempus tentationibus ad certum peccatum urgentibus pugnam non opposuit, sed victas manus dedit. Verum quia



frequentius occurrit occasio internis peccatis consentiendi, quam externa perpetrandi, imo frequentius etiam urgere possit tentatio solitaria peccata committendi, quam peccata cum complice: propterea cum distinctione loquendum est, sc. 1. sufficere minorem numerum peccatorum externorum constanter post certum intervallum perpetratorum, quam peccatorum mere internorum, ut censeatur contracta consuetudo; 2. facilius contrahi consuetudinem per uniformem modum relabendi in eadem peccata, quam eodem peccatorum numero, si frequentius quidem uno tempore commissa sunt, sed rarius et post pugnam alio tempore, v. g. facilius dixeris consuetudinarium, qui per certum temporis spatium quindecimo quoque die se polluit, quam eum, qui, una alterave hebdomada longe frequentius quidem lapsus, aliis hebdomadis cum gravi pugna sese continuit.

S. Alph. *prax. Conf.* n. 70 dicit, eum, qui per notabile tempus quinquies in mense peccaverit peccato operis, dici debere consuetudinarium; imo in materia luxuriae fornicationem (vel graviora peccata) semel in mense per annum commissam consuetudinem peccandi induxisse.

Ceterum haec accuratius definiri, tanti non interest, quando agitur de absolutione poenitenti danda aut differenda. Nam si quis, non obstante vitioso habitu, sinceram voluntatem hujus habitus impugnandi habet, nihil est, cur propter pravum habitum ab absolutione excludatur. Imo ille habitus contractus facit, ut facilius credamus, poenitentem sinceram voluntatem emendationis habuisse et habere, etsi aliquando relapsus acciderit, modo ne sine seria pugna acciderit. Si vero consuetudinarius fidem aliquoties ita fefellit, ut sine vera pugna semper eodem modo post institutam confessionem peccaverit, jam propter *relapsum* difficilior evadat ejus absolutio, sive homo ille strictiore sensu consuetudinarius est, sive minus stricto.

3. Relapsus igitur vi vocis dicitur peccati jam accusati iterata perpetratio. Verum sensu theologico *recidivi* vocantur ii, qui pluries confessi semper eodem modo relapsi sunt. Ex quo patet, recidivum vix non esse consuetudinarium, non autem quemlibet consuetudinarium posse dici recidivum.

4. Relapsus in eadem peccata sine emendatione et sine vi, quam poenitens pugnando contra vitium sibi intulerit, non directe quidem praejudicium contra praesentem poenitentis dispositionem creat, attamen creat *indirecte*. Nam relapsus ille directe praejudicium creat contra dolorem et propositum, quod homo ille in praecedentibus confessionibus exhibuit: qui enim *sincere* dolet et firmiter proponit peccatum aliquod omittere, saltem per aliquod tempus se continebit, neque illico in primo cum hoste congressu victas manus dabit.

Unde iam indirecte non ita raro contra praesentem dispositionem concludi debet: si enim poenitens eodem modo atque antea, nec ferventius et melius asserit se dolore, ejus verbis majorem fidem adhibere non possumus, quam eadem assertio antea merebatur. Hinc:

## § 3.

*De quibusdam regulis circa absolutionem recidivorum et occasionariorum.*

I. Pro majore vel minore difficultate absolutionis dandae ita fere<sup>492</sup> poenitentes in quasdam classes dividere possumus, sc. eorum,

- 1) qui versantur in proxima occasione libera eaque continua;
- 2) qui versati sunt saepius in proxima occasione libera non continua;
- 3) qui versantur in proxima occasione continua, sed necessaria;
- 4) qui saepius versantur in proxima occasione necessaria non continua;

5) qui sine externa occasione ex fragilitate interna relapsi sunt.

Scilicet *primi* vix unquam absolvi possunt, antequam re ipsa occasionem reliquerint;

*secundi* aliquoties absolvi possunt, si serio promittunt vitare occasionem, neque gravis ratio praejudicii contra eos existit;

*terti* ex parte quidem mitius, ex parte etiam severius tractandi sunt, quam poenitentes secundae classis; nimirum severius saltem exigi debet usus fidelis mediorum, alioqui differenda est absolutio;

*quarti* adigendi sunt etiam omnino ad adhibenda remedia efficaciacia: at si tandem *dispositi* esse videntur, raro expedit absolutionem differre;

*quinti ordinis* poenitentes etiam magis absolutione confortandi sunt, modo sufficientem dispositionem prae se ferant.

II. Poenitentes, qui remedia a prudenti confessario praescripta serio adhibuerunt, atque aliquamdiu contra vitia pugnaverunt, etsi dein paulo negligentiores evaserunt atque iterum relapsi sunt, recidivi *stricto sensu* non censentur; neque propter relapsum ratio est, cur nunc absolutio eis negetur aut differatur, modo dolorem et *absolutam* voluntatem non amplius peccandi concipiant.

Verum id circa ejusmodi homines notari debet, esse, qui ex industria unâ alterâve hebdomadâ a confessione peracta, atque etiam ante confessionem denuo instituendam sese continere consueverint, ut sic quaedam signa sinceræ voluntatis confessario possint praebere, sed qui post breve illud tempus semper eodem modo relabantur. Quod si accidit, videri omnino debet, utrum vera voluntas *absolute* abstinendi a peccato adfuerit et adsit, an potius sola voluntas per aliquod tempus sese continendi. Quae voluntas sine dubio plane insufficientis est ad recipiendam absolutionem: atque hujusmodi homines pleno sensu sunt recidivi.

III. Stricto igitur seu pleno sensu recidivi ii sunt, qui ita sunt<sup>493</sup> relapsi, ut merito inde dubium de dispositione in praeteritis confessionibus colligi debeat. Quo non efficitur quidem, ut repetitio harum confessionum jam pro necessaria habeatur; tamen id efficitur, ut iidem homines nunc melius probare debeant praesentem dispositionem.



At qua ratione et quo gradu haec probatio fieri debeat, certâ regulâ definiri non potest. Quo majus praejudicium contra sinceritatem doloris et ejus nudaæ assertionis ex frequenti relapsu apparet, eo magis insistendum est, ut hoc praejudicium melioribus poenitentiae signis diluatur. Sed si tandem confessarius sibi dicere prudenter debet, non obstante frequenti relapsu, sibi de sincero dolore et proposito solide persuasum esse, non est, cur absolutio dari nequeat, nisi forte obstet obligatio relinquendae occasionis, faciendae restitutionis etc., quae prius implenda sit.

Quando igitur talis obligatio existit, jam prima vice pro regula sumi potest, differendam esse absolutionem, dum poenitens officium suum impleverit, si facilius sit ei redire, quam obligationi suae satisfacere: quod multo magis fieri oportet, si poenitens jam aliquando promissis non stetit; imo si ita est, raro omnino ei fidi debet, antequam re ipsa illi obligationi satisfactum sit. Dico, raro omnino fidi debere; nam aliquando per exceptionem id fieri posse, negari non debet, sume, si ex una parte poenitens nunc specialia prorsus signa melioris propositi praebet, et ex altera parte gravissimum onus est illi redire, utpote qui longius iter instituerit, vel aliquid simile.

<sup>494</sup> IV. Relapsus, si ex occasione externa ortus est, aliquando manifestam reddit obligationem auferendi occasionem potius, quam eam per remedia reddendi remotam: si nimirum hoc nimis difficile esse experientiâ probatum est, neque adeo difficile, quamquam satis onerosum, occasionem remove. Imo etiam quando *absolute* id imponi nequit propter nimiam difficultatem, tamen si alias unquam, in hoc casu confessarii est omnino videre, nonne debeat differre absolutionem, ut voluntatem seriam ejus, qui saepius fidem fregerit, experiatur, neque solis promissis, imo nec lacrymis facilius credat confessarius.

Homo vero relapsus ex interna fragilitate, si satis dispositus ad recipiendam absolutionem non videtur, potius omnibus modis ad seriam voluntatem dolendi et proponendi induci debet, quam remitti. At tamen etiam in hoc poenitentium genere accidere potest, ut rigor adhibendus atque absolutio ad aliquod tempus differenda, vel aliquando saltem Communio interdicenda sit, si nimirum ex frequenti relapsu cum frequenti susceptione sacramentorum apparet, vel existimari debet, horrorem peccati firmamque voluntatem non amplius peccandi defuisse atque deesse. — Si vero relapsus frequentior ex rariore sacramentorum susceptione oriri videtur, ad frequentiore usum poenitens potius animandus est.

V. Recidivi, etiam si absolvi absolute possunt, tamen aliquando pro remedio ad breve tempus possunt remitti, ut videlicet interim melius de peccati malitia recogitent, atque melius dispositi majorem fructum ex sacramentis hauriant. Verum hujus experimenti usus prudenter omnino fieri debet, maxime nostris temporibus, quibus qualibet difficultate homines infirmi a sacramentis retrahantur. Imo meminisse juvat dicti S<sup>i</sup> Alph., tunc posse poenitentem etiam *dubie dispositum*,

modo tamen ipse putet se dispositum esse, sub conditione absolvi, si „prudenter timeatur, quod peccator ille non amplius ad confessionem redibit, et in peccatis suis tabescet“: l. 6. n. 432.

### Articulus III.

De agendi ratione cum iis, in quibus laborandum est, ut dispositio conservetur atque augeatur.

Intelligo hîc tum eos, qui propter afflictiones tentationesque pecu-<sup>495</sup>liari periculo exponantur, tum eos, qui, utpote pii et devoti, gravem materiam non afferant et in periculo sint leviora etiam levius aestimandi.

#### § 1.

##### De tentatis et afflictis.

Sciiri debet, quid sit tentatio, ut discernatur a consensu; unde oriatur, ut convenientia remedia adhiberi possint; quanti sit periculi, quantae etiam utilitatis, ne homo animo cadat, neve superbiâ efferatur; quibus remediis utendum sit, ut re ipsa tentatio vincatur et utilitatem spiritualem ferat. Copiose et erudite hac de re scripsit Hense *Die Versuchungen (de tentationibus)*, Friburgi 1884, ubi utilissima quaeque circa tentationes habes pertractata.

Cum afflictis et tentatis communiter benigne agere debet confessarius, ne afflictionem afflictioni addat atque eum deprimat, quem erigere et juvare debet.

I. Tentatio est provocatio ad peccatum, eaque aut mere externa, aut etiam interna, quando ipse appetitus hominis ad bonum apparens atque fallibile attrahitur et ad agendum contra legem sollicitatur.

Oritur autem tentatio aut ab ipsa natura corrupta, quae inclinatur ad vetita atque in appetentia rerum sensibilium legis rationem non habet; aut a diabolo, qui praecipue per phantasiam res sensibiles et peccaminosas menti objicere, atque ipsum etiam appetitum inferiorem vehementer commovere potest; aut ab utroque, ita scilicet, ut diabolus naturali inclinatione utatur eamque promoveat. Quodsi impetus tentationis communem mensuram humanae appetentiae longe superat, signum est diabolicae tentationis. Frequenter tamen in tentationibus non ita extraordinariis diabolus *partem* habet.

Cogitatio igitur importune ingesta, appetitus rationalis ad malum indeliberatus, sensus delectationis atque commotio tentatio sunt, nondum peccatum: hoc in *consensu* consistit, aut in sustentanda deliberate sine sufficienti excusatione cogitatione periculosa. Haec probe distinguenda sunt relate ad homines timoratos, qui habitualiter ita constituti sint, ut mori potius velint, quam Deum graviter offendere. Qui ergo in hac mentis dispositione constituti sunt, minime timere debent, ne consenserint, nisi plane certi sint de consensu dato. Neque id dicitur ad solam certitudinem peccati excludendam, quasi dubium maneat,